

רוב ומיעוט

הזדמן לי בזמן האחרון להשתתף כמה פעמים בתור שופט במשפט חברים יומדי פעם הייתי עד לויכוח בין הרוב ובין המיעוט, אשר הפס"ד לא נתקבל על דעתו וסרב לחתם עליו. ומכיוון שדבר זה הריהו בבחינת מעשים בכל יום לכן באתי לעורר את צבור החברים לברר את הדבר מבחינת ההלכה ולהמליץ בפני מזכירות הועדה המשפטית המרכזית של הפוהמ"ז לקבע תקנה קבועה, איך לנהג במקרים אלה הלכה למעשה. שאלה זו אם אפשר להכריח את היחיד לחתם על פסק-דין שלא נתקבל על דעתו אלא על דעת הרוב נדונה בתשובת חר"י סי' קמ"ז, מובאת גם בפ"ת חו"מ סי' י"ט סק"ד ושם נזכרת גם המחלוקת בין מרן הב"י הפוסק שיש להכריח את השלישי לחתם ובין מהר"ם מטראני הסובר שאין להכריח. אמנם כאשר שמענו כן ראינו אצל אבותינו — רבותינו שישבו בדין בזבל"א ולא כפו את השלישי לחתם על הפס"ד אם סרב לכך. יש להניח שסמכו על הכרעת הרדב"ז — מובאת גם בקצות סי' י"ט סק"ב — שאם אי-יחתימת השלישי אינה מבטלת את המעשה אין כופין אותו לחתום, ואולי דוקא בזבל"א שאם אפילו יכריחו את השלישי לחתם ויכתבו את הפס"ד בנוסח: מדבריהם יצא פלוני זכאי או חייב כמבואר בחו"מ סי' י"ט סעיף ב' ממילא יהא ברור לכל, כי הבורר מצד מי שיצא חייב הוא אשר לא הסכים לפס"ד ובכן איזו תועלת יש בזה שיכריחו את ההוא לחתם על הפס"ד. אבל בנידון דידן שאנו יושבים כבי"ד שהורכב ע"י מזכירות הועדה המשפטית המקומית או המרכזית, ואם אחד מהשופטים לא יחתם על הפס"ד, הלא יש בזה משום „הולך רכיל מגלה סוד“. לעתים תכופות היחיד שנשאר במיעוטו אינו מסתפק בזה שאינו חותם על הפס"ד שבפסק-דין תבוא גם לידי ביטוי דעתו — דעת יחיד.

בכדי להקל על המעיין אזכיר את מקור דין זה אם כי גלוי וידוע הוא לכל, הלא זוהי משנה מפורשת במס' סנהדרין כ"ט. „ומניין לכשיצא לא יאמר: אני מזכה וחברי מחייבים, אבל מה אעשה שחברי רבו עלי — על זה נאמר: לא תלך רכיל בעמך, ואומר: הולך רכיל מגלה סוד“ הרמב"ם בפרושו על משנה זו אומר: „כדי שיהיו הדיינים אהובים אצל בני אדם ולא ידע מי מהם — מהבעלי דין — מי הוא אשר חייב ומי אשר זכה ולפיכך אמרו כמי שמגלה הסוד מהם ומודיע או הוא המזכה ומי הוא המחייב — הולך רכיל מגלה סוד“.

במס' סנהדרין דף ל' שואלת הגמרא: מכתב היכי כתבי? — מפרש רש"י: פסק דין, במקום שיש מחלוקת ונטו אחרי הרבים — ר' יוחנן אומר: זכאי, ריש לקיש אומר: פלוני ופלוני מזכין ופלוני מחייב [שאם יכתבו זכאי סתם — מיחזי כשיקרא] בעלי התוספות מעירים על דברי ר"ל: ומשום לא תלך רכיל אין כאן

הואיל הוא בעצמו לא אמר לבעלי־דין כלום] ור' אלעזר אית לי דמר, ואית לי דמר, הלכך כתבי הכי: מדבריהם נזדכה פלוני, ואז לא מיחזי כשיקרא ואין כאן מגלה סוד.

מתלוקת זו בין ר"י ובין ר"ל מובאת גם בירושלמי מס' סנהדרין פ"ג ה"י: אר"י כופין את המחייב שיכתב זכאי — מפרש בעל פני משה: כופין אותו לחתם עמהן על זכאי — ר"ש בן לקיש אמר: המחייב כותב חייב והמזכה כותב זכאי, מאי טעמא דר"ל? דלא ייתי חורן ויסבור דכוותי ויימר אוף פלן היה תמן, אוף הוא טועה — מפרש בעל פ"מ: לפי שזה שחבריו רבו עליו הוא מקפיד בזה שיכתבו דעתו בפירוש מפני שהוא אומר, לא יבא אחר ויראה שהדין עמו ויאמר: מה זה? אף זה הפלוני דיין הי' שם, ואף הוא טעה בדין ואין רצוני שיאמרו עלי טועה הייתי. מדברי הירושלמי יוצא ברור, כי דעת ר"י היא לא רק שכותבין זכאי ואינם צותנים ביטוי לדעת המחייב אלא גם כופין את המחייב שיחתום על זכאי ולדברי ר"ל דואים אנו בירושלמי נמוק נוסף על הנזכר בבבלי דמחזי כשיקרא, שהמחייב יכול להגיד אין רצוני שיאמרו עלי טועה הייתי, ולפי זה לא רק שאין להכריחו לחתם על זכאי אלא גם יש בפס"ד ביטוי לדעת היחיד, הרמב"ם בהל' סנהדרין פכ"ב ה"ה פוסק כר"א, גם הרא"ש פוסק כר"א, כיון דאית לי דתרווייהו ומסתבר טעמי, אפשר לשמור על סודיות מסוימת וגם לא מחזי כשיקרא.

אבל במקום שאין לקיים דברי שניהם למשל בזבל"א וזבל"א, שאם אפילו כל השופטים יבאו על החתום ויכתבו: „מדבריהם נזדכה פלוני" ידעו כולם מי הם המזכים ומי הוא המחייב — אז עלינו להכריע כר"י לגבי ר"ל ולהכריח את השלישי לחתם על זכאי מבלי להזכיר בפס"ד: מדבריהם נזדכה פלוני. ובכן הדרה קושיא לדוכתה, הלא כבר היה עובדא ולא נהגו רבותינו שישבו בדין בזבל"א להכריח את השלישי לחתם על הפסק־דין, אף גם לא מצאנו שבזבל"א לא יכתבו: מדבריהם נזדכה פלוני.

אמנם כפי הנראה שבזבל"א וזבל"א אין זה לגמרי בגדר סוד, כי עפ"י רוב שני הבוררים דנים מלכתחלה בענין ואם אח"כ בוחרים להם שלישי — הרי זה ידוע, כי שנים אלה לא הסכימו לדבר אחד והשלישי יודע שאין זה בגדר סוד כי הוא בא להכריע בין הבוררים ואינו חושש לאיבה. ולכן צריכים לכתב: מדבריהם נזדכה פלוני ואין מקום להכריח את השלישי לחתם על הפס"ד. וגם בשלשה שישבו בדין ואין התנגדות מצד הרוב שבפס"ד תבא לידי ביטוי גם דעת היחיד או בודאי לא יהא בזה משום הולך רכיל מגלה סוד.

כמו כן אם נקבע בתקנון של הועדה המשפטית המרכזית להביא בפס"ד לידי ביטוי גם את דעת היחיד, כי אז כל אלה שיקבלו ע"ע לשבת שופטים במשפט חברים — הרי יביעו בזה את הסכמתם לתת ביטוי גם לדעת היחיד ולא יהא בזה משום מגלה סוד.

תקנה זו נחוצה היא לפי דעתי, כי הלא שואפים אנו להנהיג שבכל פס"ד תהיינה נזכרות טענות בעלי הדין, העובדות שהובאו בפני ביה"ד ובעיקר יש להזכיר את הנמוקים אשר לפיהם פסקו השופטים את הדין, לא מיבעיא בפס"ד המוצא ע"י ועדה המשפטית המקומית, אשר יש עליו זכות־ערעור, אלא אפילו בפס"ד המוצא ע"י ועדה המשפטית המרכזית ואין עליו זכות ערעור — גם יש

להזכיר את נמוקי הפס"ד משום „והייתם נקיים” ומטעמים אלה יש גם להזכיר את דעת היחיד.

ומכיון שחז"ל שקדו על סודיות שמות המחייבים והמזכים, ואולי מלבד הטעם המובא ברמב"ם בפרושו על המשנה: „כדי שיהיו הדיינין אהובים אצל בני־אדם” הי' להם עוד טעם כמוס לכן הייתי מציע להנהיג להזכיר בפס"ד את דעת הרוב ואת דעת המיעוט בצרוף נמוקיו של כל אחד מבלי לפרש את שמותיהם.